

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Шосткинський інститут Сумського державного університету
Центральний науково-дослідний інститут
озброєння та військової техніки Збройних сил України
Державне підприємство
«Державний науково-дослідний інститут хімічних продуктів»
Виконавчий комітет Шосткинської міської ради
Казенне підприємство «Шосткинський казенний завод «Імпульс»
Казенне підприємство «Шосткинський казенний завод «Зірка»

ХІМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ: НАУКА, ЕКОНОМІКА ТА ВИРОБНИЦТВО

МАТЕРІАЛИ
III Міжнародної
науково-практичної конференції
(м. Шостка, 23-25 листопада 2016 року)

УДК 351

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**О.І. Карінцева, П.С. Матвєєв**Сумський державний університет
40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2
niko_kha@ukr.net

В останні роки гострою постала проблема повного переходу економіки України від екстенсивного до інтенсивного типу господарювання. Саме з цим пов'язана дематеріалізація виробництва, його комп'ютеризація та інформатизація. «Полегшується» економіка, зменшуються питомі витрати сировини, матеріалів, енергії, інших ресурсів на виготовлення одиниці продукції, тобто поліпшуються показники трудо-, фондо-, енерго- та матеріаломісткості продукції. Запорукою дематеріалізаційних змін в економіці є розвиток інноваційного потенціалу країни.

Інноваційний характер економіки є засобом покращання функціонування систем господарювання, підвищення продуктивності праці, і, в підсумку – поліпшення якості життя населення, що є глобальною метою будь-якої держави. Інноваційна економіка забезпечує країні тверді позиції на світовій арені в рамках зовнішньоекономічної діяльності.

Регулюванням і підтримкою інноваційної діяльності в економічно розвинених країнах займається держава, реалізуючи свої основні функції через інноваційну політику. Саме без державного регулювання інноваційних процесів неможливе ефективне впровадження інновацій на рівні держави, регіону та підприємства.

Державна інноваційна політика – система заходів органів держави, метою якої є створення умов для найкращого розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, підвищення конкурентоспроможності національної наукоємної продукції, розроблення й удосконалення нормативно-правової бази й розвиток інноваційного середовища.

Функції державного регулювання інновацій наступні [1]:

- акумулювання грошових коштів на наукові дослідження та інновації;
- координація інноваційної діяльності;
- стимулювання інновацій (заохочення конкуренції, фінансові субсидії, пільги учасникам інноваційних процесів, страхування інноваційних ризиків);
- створення правової бази для інноваційних процесів;
- кадрове забезпечення інновацій;
- формування науково-інноваційної інфраструктури, в тому числі ринку інновацій;
- інституційне забезпечення інноваційних процесів;
- регулювання соціальної та екологічної спрямованості інновацій;
- підвищення суспільного статусу інноваційної діяльності;
- регіональне регулювання інноваційних процесів;
- регулювання міжнародних аспектів інноваційних процесів.

Говорячи про інноваційну політику України, необхідно, в першу чергу, визначити нормативно-правову базу, яка регламентує порядок реалізації даної політики. Основними правовими документами, що визначають правове поле інноваційної діяльності та статус науки є Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про науково-технічну інформацію», а також закони «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державні цільові програми», Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій».

Також важливим документом, що регулює дану сферу, слід визнати стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [3] оскільки саме ця стратегія задає основні напрямки та пріоритети розвитку України на період до 2020 року.

«Стратегія-2020» складається з чотирьох векторів руху: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливість; гордість за Україну в Європі та світі.

Метою реформ визначено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі. «Стратегія-2020» включає в себе 62 реформи. З них пріоритетними визначені 8 реформ та 2 програми. Визначено 25 ключових показників успішності розвитку країни.

Як першочергові визначені реформа системи національної безпеки і оборони, оновлення влади та антикорупційна реформа, судова реформа та реформа правоохоронної системи, децентралізація та реформа державного управління, дерегуляція та розвиток підприємництва, реформа системи охорони здоров'я і податкова реформа.

Серед пріоритетів стратегії також реалізація двох програм – енергонезалежності та популяризації України у світі, а також просування інтересів держави у світовому інформаційному просторі.

В цілому, нормативний механізм реалізації інноваційної політики є. Основна місія органів державної влади досліджувати об'єкти законодавства на предмет практичної реалізації інноваційних завдань.

Термін «інновація» слід розглядати як ланку національної інноваційної системи (НІС). НІС – це сукупність державних національних, приватних і громадських організацій, механізмів їх взаємодії, в рамках яких здійснюється діяльність по створенню, зберіганню та розповсюдженню нових знань і технологій. У табл. 1 розглянуто основні характеристики національних інноваційних систем провідних країн світу.

Аналізуючи світовий досвід побудови і реалізації НІС, можна зробити ряд висновків. Позитивні результати інноваційного розвитку досягалися за допомогою таких інструментів: здійснення багаторівневої (регіональний, місцевий рівні) інноваційної політики залучення інвестицій шляхом створення сприятливого клімату (фінансові інструменти у поєднанні з державними гарантіями, зобов'язання і програми підтримки); обґрунтоване визначення векторів розвитку національної інноваційної політики.

Вивчення міжнародного досвіду інноваційного розвитку також дозволило виявити ключові закономірності у створенні НІС: фінансування науки, освіти, стимулювання виробництва, їх інтеграція веде до інтенсивного зростання економіки; найбільш успішні країни мають розвинену інфраструктуру НІС; вагома роль регіонів і окремих територіальних міжрегіональних комплексів у розвитку національної інноваційної системи, і роль малого бізнесу – чим більше невеликих інноваційних підприємств, тим краще. Всі ці методи стимулювання інноваційної діяльності не повною мірою використовуються в Україні.

Таблиця 1

Основні характеристики національних інноваційних систем провідних країн світу

Країна	Специфіка	Характеристика інновацій	Термін реалізації НІС
1	2	3	4
США	«Наукові парки», «дослідницькі парки», «інкубатори» – основні форми інноваційних підприємств	Оптимізація державного фінансування науки та інноваційної сфери; стимулювання симетричного зближення університетів і корпорацій; створення особливих інформаційних мереж для зв'язків інноваційних суб'єктів	Близько 25 років
Країни ЄС	диверсифікація економіки, стратегічні центри компетенції	прискорена амортизація витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, включення даних витрат у собівартість, податкові пільги на придбання або спорудження будівель та іншого майна для науково-дослідницьких цілей, орієнтація на експорт технологій	10 років
Японія	технополіси	державне планування в сфері інновацій, оптимізація взаємодії державного і приватного капіталів	15 років
Китай	створення мережі особливих економічних зон різних формацій	ряд категорій майна, використовуваного для інноваційної діяльності звільняється від податку на майно, спеціальна система кредитування інноваційного підприємництва – «довгі гроші», тобто на тривалий термін під мінімальні відсотки	15-20 років

Для визначення переваг і недоліків НІС України необхідно провести SWOT-аналіз (табл. 2).

На основі матриці SWOT-аналізу виділимо основні переваги та недоліки національної інноваційної системи України.

Недоліки:

- переважно сировинна орієнтація економіки;
- системна корупція (як в науково-технічному секторі, так і в державному апараті);
- обмеженість бюджетного і позабюджетного фінансування, в т.ч. залучених та запозичених коштів;
- нерозвинена інноваційна інфраструктура;
- незадоволеність більшості населення рівнем життя в країні;
- низька конкурентоспроможність країни не тільки в міжнародних економічних аспектах, а й у зовнішньополітичних;
- конфлікт консервативної державної системи та інноваційного суспільства, що розвивається;
- кадрова криза: низька якість управлінських кадрів вищої ланки, політичної еліти, неефективність виконання доручень керівництва країни, і, разом з цим, нестача фахівців на всіх етапах інноваційного процесу;
- бюрократизація системи управління інноваційним процесом;
- неузгодженість правових актів і законодавства в сфері інноваційної політики в цілому; недосконалість і суперечливість окремих законопроектів;
- втрата престижності наукової діяльності в країні;
- відсутність системи суспільно-адміністративного управління;
- відсутність системи планування;

- невідповідність сучасного стану української освіти і економіки необхідним завданням інноваційного розвитку.
- регіональні проблеми – відсутність довгострокових інструментів планування і поточного управління регіональною інноваційною системою, реальних індикаторів ефективності проведеної політики.

Переваги:

- унікальна науково-виробнича база;
- передові технологічні розробки, фундаментальні наукові роботи;
- національні природні багатства;
- високий потенціал населення країни.

Таблиця 2 SWOT-аналіз НІС України

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Залишки радянської наукової школи і суттєві заділи в низці областей НДДКР; потенціал системи освіти (базовий рівень, широта охоплення і доступність) і кадровий потенціал; рівень базових технологій (будівництво, інфраструктура і транспорт, оборона і безпека, охорона здоров'я); національні природні багатства	Низький рівень державних витрат на НДДКР і їх низька результативність; занепад в науці та освіті; низький рівень комерціалізації інновацій (слабкість інфраструктури та відсутність конкурентного середовища); адміністративні бар'єри на шляху інноваторів; низька ефективність державної політики в галузі науки, технології та інновацій; застаріла система технічного регулювання; низький рівень підприємницької активності вчених і населення; поточний низький попит на інновації з боку бізнесу; низький рівень іноземних інвестицій в НДДКР України; слабка пристосованість НІС до сучасної ринкової економіки
Можливості (O)	Загрози (T)
Зростання рівня інноваційної активності населення країни (молодь); існування попиту на інновації з боку населення, соціальної сфери, інфраструктури, промисловості, енергетики, ВПК; потенціал освоєння внутрішнього ринку; адміністративні важелі для реформування НІС; залучення провідних дослідників і повернення українських вчених, які виїхали за кордон (за рахунок кращого фінансування); можливість збільшення фінансування НІС за рахунок надходжень від ЄС, міжнародних партнерів та донорів	Продовження деградації інноваційної системи України; посилення конкуренції між НІС різних країн; прискорення науково-технічного процесу, швидке старіння інноваційних продуктів; ризик втрати державою базових технологій, в тому числі через приватизацію; зменшення державного фінансування інновацій в результаті економічної кризи; продовження деградації населення (чисельність, освіта, кваліфікація, підприємницька і інноваційна активність); незацікавлений в змінах міжнародний капітал; ризик успішної модернізації виробництва

На нашу думку, загалом з метою підвищення рівня розвитку інноваційного потенціалу необхідно запровадити наступні заходи [2]:

- розробити на державному рівні механізм стимулювання впровадження інноваційних технологій;
- здійснювати політику, спрямовану на підвищення платоспроможності населення;
- впровадити систему заходів, спрямованих на удосконалення кадрової політики з метою мотивації інноваційної активності персоналу, підвищення кваліфікації суб'єктів підприємницької діяльності;
- запровадити механізм пільгового оподаткування та субсидіювання суб'єктів господарювання, що займаються інноваційною діяльністю;
- внести зміни до Бюджетного кодексу України, щодо розподілу бюджетних коштів на виконання державних програм;
- запровадити гнучку кредитно-страхову систему забезпечення виконання інноваційних проектів;
- розробити механізм стимулювання працівників залучених до науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт;
- впровадити механізм страхування ризиків, що пов'язані із реалізацією інноваційних проектів;
- оптимізувати використання природних, енергетичних ресурсів;
- удосконалити нормативно-правову базу щодо захисту прав на інтелектуальну власність.

Реалізація запропонованих заходів надасть змогу значно підвищити рівень розвитку інноваційного потенціалу промислових підприємств, пришвидшити процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залученні зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

Список літератури

1. Каракай Ю.В. Роль государства в стимулировании инновационной деятельности // Экономика Украины. – 2007. – № 3. – С. 14–21.
2. Карінцева О.І., Матвеев П.С. Інноваційний потенціал підприємств: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / О.І. Карінцева, П.С. Матвеев // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 12. – С. 109 - 112.
3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>